

[סגור חלון](#)

מי אחראי על הכיווץ של רשות החירום הלאומית

העברת האחריות למשבר הקורונה לשר הביטחון תעלה למרכז הבמה את רח"ל - רשות אזרחית שנועדה לטפל בעורף במלחמה, באסון טבע ובמגפה • המבקרים, בהם ח"כ עפר שלח, מאשימים שלאחרונה קיצצו לה את הכנפיים לטובת פיקוד העורף, גוף צבאי במהותו • על מה הוויכוח? • המשורקית של גלובס
אוריה בר-מאיר, המשורקית של גלובס 27/3/20

ככל שישראל שוקעת במצב חירום, מתלהט הוויכוח על האחריות לניהולו. כמו במקרה של מערכת הבריאות, עולות האשמות על החלטות שגויות בהכנת התשתית לטיפול במשבר הקורונה. "מי היה צריך להוביל היום את המצב?", שאל ח"כ עפר שלח מכחול לבן בראיון ברדיו ללא הפסקה. "הגוף שהיה הכי אמון במדינת ישראל על הובלת המצב הנוכחי זה גוף שנקרא רח"ל - רשות חירום לאומית. אתה יודע מי פירק את רח"ל והוציא אותה מכל הסמכויות שהיו לה? שר הביטחון הקודם בנימין נתניהו".

הביקורת של שלח, שמונה בינתיים ליו"ר ועדת הקורונה בכנסת, מעניינת במיוחד לאור הקריאות להעביר את המאבק במגפה לאחריות שר הביטחון נפתלי בנט, שרח"ל נמצאת באחריותו. עד היום, כפי שדיווח דני זקן ב"גלובס", רח"ל מילאה במשבר תפקיד שולי; אם משרד הביטחון יתפוס פיקוד, זה יכול להשתנות. המבקרים טוענים ששינויים שנעשו ברח"ל פגעו ביכולתה לטפל במשבר הבריאותי שמתחולל היום. מבלי להכריע בוויכוח, אנחנו מבקשים לתת הקשר.

מי יקבל את המחסנים?

רשות החירום הלאומית הוקמה ב-2007 כחלק מלקחי מלחמת לבנון השנייה. היא נועדה להיות מטה אישי של שר הביטחון, ולסייע לו בהכנת העורף לחירום - מלחמה, שריפה, רעידת אדמה, וגם מגפה עולמית (פנדמיה). מוטת האחריות שלה תפחה והתכווצה עם השנים. ב-2009 הוטמע בה המטה הארצי של מל"ח (משק לשעת חירום), והיא קיבלה פיקוד על המלאים האסטרטגיים של המדינה. אלוף פיקוד העורף דאז, יאיר גולן, הסביר שרח"ל הייתה הכתובת "להבטחת האספקה של שירותים חיוניים הדרושים לתמיכה במאמץ המלחמתי".

עם הגופים שרח"ל נועדה לתמוך בהם במשבר, מסביר ראש רח"ל הראשון, תא"ל במיל' זאב צוק-רם (ווה), נמנים מפעלים חיוניים, הרשויות המקומיות, וכן גופי חירום והצלה כמו צה"ל והמשטרה. רח"ל מתאמת, קובעת יעדים ועורכת ביקורות. ווה עצמו - שניהל את רח"ל עד 2011, מילא תפקידים במועצה לביטחון לאומי (מל"ל) ושב אליה ב-2018 - הגיש לפני כמה חודשים את התפטרותו לשר בנט בשל מחלוקות על צמצום סמכויות הרשות.

רח"ל עברה כמה גלגולים. ב-2012 סופחה למשרד החדש להגנת העורף. כשבוטל ב-2014, חזרה למשרד הביטחון. מקץ שלוש שנים, ב-2017, הקים שר הביטחון דאז אביגדור ליברמן ועדה בראשות האלוף במיל' אבי מזרחי כדי לבחון שוב את המבנה שלה. המטרה הייתה למנוע חפיפה מיותרת בין רח"ל לפיקוד העורף. לחלוקת האחריות בין הגופים יש זווית עקרונית: פיקוד העורף הוא גוף צבאי; רח"ל רשות אזרחית. במדינות רבות מסור הטיפול בתחומי החירום וההצלה למשרד ממשלתי נפרד - ביטחון המולדת בארצות הברית, פנים בבריטניה ובגרמניה.

במאי 2018 הגישה ועדת מזרחי שורת המלצות לליברמן. הן לא פורסמו לציבור, אבל משרד הביטחון הציג את עיקריהן: רח"ל תתמקד בתכנון ובתיאום, ואילו הביצוע והאחריות למל"ח ולרשויות המקומיות יעברו לפיקוד העורף. המשמעות, לפי חוקרי המכון לביטחון לאומי (INSS): רח"ל תהפוך "לגוף מטה מייעץ קטן, ליד השר, נטול סמכויות ביצועיות".

וזה, שהיה חבר בוועדה, חלק על כמה מההמלצות - למשל שפיקוד העורף ינהל את החמ"לים, וגם בית ספר להכשרה שהשתייך קודם לשני הגופים. לדעתו, הגופים האזרחיים והמשק צריכים להישאר באחריות רח"ל. אף שהסכים להמלצות אחרות, שהדגישו את שיתוף הפעולה בין רח"ל לפיקוד, וזה התנגד למסקנות הסופיות.

גם ליברמן דחה כמה מהן. בדיון בנושא הוא חזר על העיקרון שלפיו "פיקוד העורף תפקידו הצלת חיים, בעוד שהרציפות התפקודית של המשק ושל משרדי הממשלה הם באחריות רח"ל". בניגוד להמלצות מזרחי, ליברמן רצה שהאחריות לבית הספר ולחמ"ל תהיה משותפת.

ליברמן התפטר בנובמבר 2018, לפני יישום הדוח, ונתניהו הפך לשר הביטחון בפועל. וזה טוען שמנכ"ל המשרד אודי אדם "ניצל את התפטרות ליברמן" כדי להציג לנתניהו את המסקנות המקוריות, ולגרום לו לאשר אותן כפשוטן.

מה השתנה ברח"ל מאז ועד היום? וזה מספר על שינוי דרמטי. בניגוד לחלוקת העבודה שעוגנה בהחלטת ממשלה, פיקוד העורף קיבל סמכויות אזרחיות, ובהן פעילות המחוזות, ההדרכה וההכשרה. תקני רח"ל צומצמו בחצי, וה"מחוזות" - זרוע הביצוע של רח"ל מול הממשלה והרשויות המקומיות - בוטלו.

זה ההקשר שבו יש להבין את ההאשמות ב"פירוק" רח"ל, שנשמעו לא רק מצד שלח. באוגוסט 2019 שלחו ראשי הרשויות בנגב המערבי מכתב מחאה לנתניהו, שהיה עדיין שר הביטחון. פיקוד העורף נועד לעסוק בתחום הצבאי, הם הסבירו, ואילו רח"ל תומכת ברשויות בשגרת החיים השוטפת.